

solet, complectitur. Itaque & histrionum, & oratorum & fabrorum actionem dicere solemus. Verum in Iuriscōsultorum scriptis facile est intelligi, ad eas actiones contractam hanc esse significationem, quæ ad ius pertinerent: hoc est, ad eos ritus, qui à Iuriscōsultis excogitati sunt: veluti emancipationem, & manumissionem per vindictam, cessionem in iure, et si qui sunt generis eiusdem. Porro cum illa omnia certa verborum conceptione fierent, tandem consuetudine loquendi res eò perducta est, ut Actio vulgo pro formula & conceptione verborum diceretur. Cuius rei satis multa in Cōmentario verborum Iuris exempla protulimus. Quia verò inter iuris actiones illa principem facile locum obtinet, quæ pertinet ad iudicium instituendum, (tum enim civis Romani, qui inuitus in ius rapitur, ius ac libertas imminui quodammodo videtur) propterea factum est, ut actionis verbo simpliciter prolaro, formula persequendi aliquem iudicio intelligeretur.

4 Tæa verò duplex est: nam & eius qui ad iudicium prouocat, postulatio, id est, qui recuperatores à pratore postulat, qui de lite sua cognoscant, proprie Actio dicitur: & rursus pratoris formula iudicium decernentis, Actio appellatur: vtriusque autem exemplum proferemus. Cicero in oratione pro Cæcinnâ, † Actio est in auctore præsentem, Quando te in iure conicio, &c. Idem libro de natura deorum tertio. Inde illa actio, Ope consilioque tuo futurum aio factum esse. Et profectò ita est, ut Agere proprie fit, de aliquo, apud alterum queri: Et ut veteres loquebantur, postulare siquidem postulare apud alterum solemus, exposulare apud illum ipsum, de quo queritur: ut Donatus scribit. Idem in ea pro Cæcinnâ, Si te hodie domum tuam redeuntem armati homines aditu prohibuerint, quæro quid acturus sis? Item, Quid ergo est impune feci: nam quid agas mecum ex iure civili, ac pratorio non habes. Item, Si tu solus prohibitus, & à tuis adibus vi atque armis perterritus sis: verum hæc actionem habebis, quæ nos vs sumus, aliam quæpiam? Item, Huiusmodi rei vos statuetis nullam esse actionem, nulli experiri a ius constitutum? Item, Quid negligentis maioribus nostris dici potest, qui tanta rei prætermiserint actionem? Sed innumera sunt eiusdem modi exempla, ex quibus intelligitur, actionem proprie & principaliter eius esse, qui ad iudicium prouocat: & apud prætorem his vitur verbis, † Aio te mihi dare facere oportere. Hæc res ex iure Quiritium meâ esse aio: & si qua sunt in eodem genere. Eaque significatione actionis verbum hoc loco definiendum esse, patet ex diuisione proxima: quæ ea sola diuiditur actio, quæ apud prætorem vsurpatur: ut mox docebinus. Quæ de causa definitur non incommode sic poterit, ut dicatur esse formula cōceptio verborum, quibus iudicium à prætore certa de causa postulatur. † Iam verò formulam, quæ prætor in dando iudicio utebatur, actionem appellari, quis ignorat? veluti cum sic loquitur, L. OCTAVIUS IVDEX ESTO: Si pateret fundum Capenatem P. Seruilij esse, neque is fundus ei à Sempronio restitueretur, tum Sempronius damnetur: quam formulam Cicero Verrina quarta commemorat, in qua eodem oratione sic scribit: Edixit sese iudicium iniuriarum non daturum: ipsi autem nullius actionem rei sese daturum: sed multo pla-

nus Cornificius libro ad Heren. I. Hæc partitio legitimæ constitutionis, his de causis raro venit in iudicium, quod in priuata actione prætoriam exceptiones sunt, & causa cadit is, qui non quemadmodum oportet egerit. Cicero etiam lib. de arte Rhet. 11. Nam † & prætoris exceptionibus multa excluduntur actiones. Atque hæc quidem hæctenus, quæ ideo à nobis pluribus verbis disputata sunt, ut intelligeremus Iustinianum, aut potius Celsum, suam hanc definitionem ad posteriorem istam significationem accommodasse: cum ait, Actionem esse ius perfectum iudicio quod sibi debetur. † Ius enim eum dixit, potestatem interlaxit à prætore datam, causam suam apud Recuperatores agendi: tamen si dubitari posset, quam obrem actionem, quæ formula est, dixisset esse ius: quod ab illo pinguius factum esse arbitror: hæc de causa, ut simul extraordinarias actiones comprehenderet: quæ proprie Persecutiones appellantur. I. pecuniar, 178. D. de verb. signif. nam in illis formularum conceptione non obseruatur, inquit ibidem Vlpianus, & in l. actio D. de negot. gest. Constat autem postremis temporibus omnia fere iudicia extraordinaria fuisse, vlt. infra. de interd. et, ut etiam si celsus ita scripsisset, quemadmodum verissime definiti actio potuit, Actio est formula iuris sui Recuperatorio iudicio persequendi, ab eo qui legis actionem habet data: tamen debuerit Iustinianus temporis sui rationem ducere. Porro autem quoniam ius est multiplex, siquidem vsus fructus est ius vtendi fruendi, via est ius eundi, ambulandi, actus ius agendi, propterea in definitione additum est PER SE QVENDI.

2 † Nam siquidem personalis actio est, semper obligatam personam insequitur, donec id quod contendit assequatur: si verò in rem, perpetuò rem ipsam insecutur, cuiuscumque in manum vel possessionem peruenerit: & quantumvis sepe possessor mutetur. l. actionum. D. de obligat.

3 act. Et l. penult. C. eo. Sed queri potest, scilicet bonorum possessio sit ius agendi, l. 3. D. de bon. poss. ecquid inter vtranque differentia sit. Et responderetur hoc præcipue interesse, quod bonorum possessio non magis est ius, quam obligatio: hoc est, non magis in agendo, quam in patiendi consistit. Si quidem & commoda, & incommoda omnia complectitur. l. 1. 2. & 3. D. Eod. itaque bonum possessor non minus à creditoribus conueniri, quam debitores conuenire poterat. Actio verò in agendi tantum potestate consistit: nec vllam obligationem adiunctam habet. Præterea bonorum possessio non decernit iudicium Recuperatorio: imò potestatem tantum permittit, illud postmodum à prætore postulandi: ut in persequendis quidem rebus, bonorum possessio sine actione inutilis sit: actio verò iudicium Recuperatorium adiunctum habeat. Porro † autem quoniam ius persequendi est multiplex, ut persequendi hostem, seruum fugitiuum, debitorem qui foro celsit, iocitico additum est IN IVDICIO. Ut intelligamus, actiones in iure quidem à prætore dari, in iudicio verò apud Recuperatores exerceri: nam In iure, & In iudicio, sic differit, ut illud ad Prætorem, hoc ad Recuperatores pertineat. Cicero libro de arte Rhetorica, ij. Translationes in iure plerumque versantur, Ibi enim &

exceptiones